

Kinderwerk: vroeg signaleren en vroeg doen!

Hoe maken we daadwerkelijk de omslag van zorg naar een positief opgroei- en opvoedklimaat en preventie?

Talentontwikkeling is de eerste kerntaak van het kinder- en jongerenwerk. Het kinderwerk richt zich met name op 4- tot 14-jarigen, het jongerenwerk op 14- tot 18-jarigen. Maar in veel gemeenten echter, richt het jongerenwerk zich juist op 10- tot 14-jarigen. Kinder- en jongerenwerkers stimuleren de eigen kracht van jeugdigen en ouders, en dragen bij aan steunende opvoednetwerken, waarbij meedoen aan de samenleving en preventie centraal staan. Zij hebben een andere rol dan de BSO, die vanuit de Wet kinderopvang opereert. Kinder- en jongerenwerkers bieden naast ontspanning en vorming, ook ondersteuning in de opvoeding en het dagelijks leven van kinderen en ouders. Zij verbinden kinderen en ouders met de samenleving en spelen daardoor een belangrijke rol in de leefbaarheid en het voorkomen van problemen in buurten en wijken. Maar hoe maken we in het sociaal domein daadwerkelijk de slag van zorg naar preventie? Hoe ziet het vereiste pedagogische netwerk er dan uit? Welke positie heeft het kinderwerk daarin? Hoe tonen we preventieve effecten van kinderwerk aan? Wat kunnen we leren van gemeenten die investeren in kinderwerk en van organisaties die dat uitvoeren?

Dat waren de centrale vragen in de bijeenkomst van de Denktank Preventief Kinderwerk bij Sociaal Werk Nederland in Utrecht. De uitkomsten van deze bijeenkomst en de feedback daarop van enkele specialisten resulteerden in deze position paper. Met deze paper richten we ons op ambtenaren, bestuurders en managers die werken aan beleidsontwikkeling in het domein van jeugdhulp en sociaal werk.

Direct contact met kinderen en gezinnen in kwetsbare posities is cruciaal, dat blijkt nog eens extra tijdens de coronapandemie. Ook toen tijdens de lockdowns organisaties hun accommodaties sloten en medewerkers vanuit huis gingen werken, bleven kinderwerkers en andere sociaal werkers de buurten, wijken en dorpen in trekken om direct contact met hun doelgroepen te onderhouden en waar nodig in actie te komen. Zij zijn present, vangen signalen op en zoeken waar nodig verbinding met collega's. Met gemeenten, scholen en schoolmaatschappelijk werk.

De bedoeling van de transformatie van het sociaal domein is: minder individuele behandelingen door specialistische (jeugd)zorg en meer collectieve, preventieve én omgevingsgerichte arrangementen door sociaal werk en samenwerkingspartners, met inzet van het sociaal netwerk en andere vormen van vrijwillige inzet. Door vroegsignalering kunnen problemen rond opgroeien en opvoeden vroegtijdig worden aangepakt.

In de media lezen we regelmatig over tekorten in de jeugdzorg. De kosten stijgen. Steeds gaat er extra geld heen. Daardoor zeggen gemeenten geen extra investeringen in preventie te kunnen doen. 'Als er geen duidelijke afspraken komen over welk deel van het budget naar preventie moet, dan stroomt er altijd geld weg van de niet dringende gevallen naar de dringende gevallen,' zegt em. hoogleraar *Hans van Ewijk*. 'Dus van de sociale basis naar de jeugdzorg.'

Centrale vragen in deze position paper zijn daarom:

1. Hoe maken we de omslag naar collectieve, omgevingsgerichte en preventieve arrangementen in het sociaal domein?
2. Welke rol kan het kinderwerk daarin spelen?

<kader>

Relevante cijfers op een rij

- Het jaarlijks jeugdhulpgebruik steeg van 8,5% van alle jongeren van 0 tot 22 jaar in 2015 tot 10% in 2019. Ofwel van 363.000 in 2015 tot 431.000 in 2019, waarvan 43.000 jeugdhulp met verblijf kregen. Veruit de meeste jongeren kregen ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder.
- De grootste stijging tekent zich af in jeugdhulp door het wijk- of buurtteam van de gemeente. Die nam sinds 2015 met 43.000 jongeren toe tot 79.000 in 2019. Dat is bijna een verdubbeling! Per provincie en gemeente bestaan grote verschillen.
- Het aantal kinderen dat in een bijstandsgezin opgroeide, daalde van 6,6% in 2015 tot 6,1% in 2019.
- Op 1 januari 2019 telde Nederland 4,9 miljoen kinderen en jongeren tot 25 jaar (3,4 miljoen tussen de 0 en 18 jaar en 1,5 miljoen tussen de 4 en 12 jaar).
- In 2018 gingen 386.000 kinderen naar de buitenschoolse opvang en 338.000 kinderen naar de dagopvang.
- In dat jaar gingen 141.000 kinderen naar een gastouder.
- In het schooljaar 2018/2019 zijn ruim 113.000 leerlingen in het regulier basisonderwijs aangemerkt als achterstandsleerling. Ruim de helft (60%) van hen zijn leerlingen met een migratieachtergrond.
- Jaarlijks worden 119.000 kinderen mishandeld: gemiddeld één per basisschoolklas.
- 405.000 ouders met een psychische aandoening en/of verslaving, hebben in totaal 577.000 kinderen.
- 40% van het 'aanstormend crimineel talent' was al eerder bekend bij de jeugdzorg, evenals voortijdig schoolverlaters bij jongerenhulpverlening, jeugdzorg of maatschappelijk werk.

Bronnen: CBS Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2020, Kwartaalrapportage kinderopvang eerste kwartaal 2019 op rijksoverheid.nl, NJI database.

NB Er bestaan geen data over de beroepsgroep kinderwerk. De diversiteit van de functies is daar mede debet aan. Sociaal Werk Nederland heeft onder haar leden een quickscan uitgezet om meer duidelijkheid te krijgen over het aantal sociaal werkers dat met kinderen werkt. Ook daaruit blijkt dat het mede door de verschillende benamingen onmogelijk is om er achter te komen hoeveel dat er zijn. Voor enkele opvallende uitkomsten uit deze quickscan, zie bijlage 2.

<einde kader>

Kinderwerkers stimuleren de eigen kracht van jeugdigen én hun ouders

In veel gemeenten zijn de afgelopen jaren sociaal wijkteams opgezet in het kader van de transformatie van het sociaal domein. Er zijn werkafspraken gemaakt, randvoorwaarden vervuld,

maar de echte stap naar preventie moet in veel gemeenten nog genomen worden. Het kinderwerk kan daarin een cruciale rol spelen. Immers, hoe eerder problemen rond opgroeien en opvoeden worden gesignaleerd en aangepakt, hoe groter de kans dat complexere problemen worden voorkomen en hoe kleiner het beroep van ouders en kinderen op specialistische, duurdere zorg of hulp. 'Kleine zorgvragen kun je verwelzijn,' zegt *Maïke Kooijmans*, lector Opvoeden voor de Toekomst aan de Fontys Hogeschool Pedagogiek.

Sociaal wijkteams leiden vooralsnog niet tot afschaling van dure zorg naar goedkopere preventie. Uit de "Landelijke Jeugdmonitor 2020" van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat het jaarlijkse jeugdhulpgebruik steeg van 8,5% in 2015 tot 10% in 2019. Oorzaak van deze toename is dat sociaal wijkteams meer jeugdigen hebben geholpen. Daarnaast verwezen gemeenten vaker door naar andere vormen van jeugdhulp.

De focus van het kinderwerk ligt op het opgroeien, de ontwikkeling en het bevorderen van zelfstandigheid van 0- tot 14-jarigen. Sociale vaardigheden en verbinding met de samenleving krijgen daarbij veel aandacht. Kinderwerkers stimuleren de eigen kracht van jeugdigen én hun ouders, waarbij meedoen aan de samenleving en preventie centraal staan. Kinderwerkers zorgen niet alleen voor ontspanning en vorming, maar zetten ook in op gedragsbeïnvloeding van kinderen en hun ouders. Zij verbinden kinderen en ouders met de samenleving, en spelen daardoor een belangrijke rol in de leefbaarheid en het voorkomen van problemen in buurten en wijken.

In veel gemeenten beschouwt men het kinderwerk nog steeds als 'leuke activiteiten voor kinderen organiseren'. Kinderwerk als doel op zich, in plaats van als middel voor veel belangrijkere doelen. Bovendien heerst het hardnekkig misverstand dat kinderwerk niet nodig is in gemeenten die buitenschoolse opvang (BSO) hebben. Daarom is in veel gemeenten op het kinderwerk bezuinigd of is het zelfs verdwenen. De BSO en het kinderwerk hebben echter verschillende functies en zijn bedoeld voor verschillende doelgroepen. Net als sociaal werk in het algemeen is kinderwerk er voor alle kinderen, maar het heeft altijd extra aandacht voor kwetsbare kinderen of gezinnen.

'Deze doelgroep zit vaker in bijstandsuitkeringen; ze kunnen geen gebruik maken van de BSO of kunnen geen wijs worden uit de financiële regelingen daarvoor,' zegt *Ernst Radius*, senior adviseur bij Sociaal Werk Nederland.

'Sociaal wijkteams besteden weinig aandacht aan kinderen,' zegt *Lex Staal*, directeur van Sociaal Werk Nederland. 'Door de harmonisatie in de kinderopvang zijn peuterspeelzalen omgevormd tot kinderdagverblijven. Daarnaast zijn de BSO en het verenigingsleven met sport- en jeugdorganisaties actief. Veel gemeenten denken: dat is genoeg. Dan wordt het kinderwerk makkelijk wegbezuinigd. Maar kinderwerk staat voor talentontwikkeling, heeft een preventieve functie en is een onmisbare schakel in het sociaal domein.'

Kinderwerkers zijn 'verbindingswerkers', volgens hoogleraar *Micha de Winter*.

Meer aandacht voor jongerenwerk dan voor kinderwerk

Jongerenwerk staat in de meeste gemeenten beter op de kaart dan het kinderwerk. 'In overleggen over jeugd gaat het bijna altijd over jongeren of over hoe preventief jongerenwerk duurdere jeugdzorg voorkomt,' zegt *Niko de Groot* van BVjong. 'Maar er wordt bijna nooit over kinderen gesproken.'

Omdat jongeren zichtbaarder zijn wellicht. Jongeren in problemen kunnen overlast veroorzaken. En vaak is dat de aanleiding voor gemeenten om in jongerenwerk te investeren. Waar dat lukt wordt de politie een bondgenoot van het jongerenwerk. Kinderen met problemen vallen veel minder op. Kinderwerkers richten zich in principe op alle kinderen van 4 tot 14 jaar, maar hebben speciale aandacht voor kwetsbare kinderen die opgroeien met meer risicofactoren, bijvoorbeeld kinderen uit gezinnen met een lage sociaal-economische status of kinderen met een stoornis of beperking. De focus van het kinderwerk ligt dan op het opgroeien, de ontwikkeling en het bevorderen van zelfstandigheid van deze kinderen. Sociale vaardigheden en verbinding met de samenleving krijgen daarbij veel aandacht. En daarmee is ook een misverstand uit de wereld:

kinderopvang is geen substituut voor kinderwerk. Kinderopvang valt onder de Wet kinderopvang en vormt een voorziening voor werkende ouders. De regelgeving rond de Wet kinderopvang laat zien dat het daarbij met name om opvang voor werkende ouders gaat. Het systeem werkt een tweedeling in de hand met enerzijds kinderopvang voor werkende ouders uit hogere inkomensgroepen en kinderwerk voor ouders uit lagere inkomensgroepen.

Investeren in kinderwerk werkt preventief

Steeds meer gemeenten die in de waarde van preventie geloven, investeren in kinderwerk. Zo heeft De Schoor in Almere 36 kinderwerkers die zich dag in dag uit inzetten voor talentontwikkeling enerzijds en het signaleren en aanpakken van vragen en problemen bij opgroeien en opvoeden anderzijds. Uitgangspunt van kinderwerk van De Schoor is: 'Vroeg signaleren, vroeg doen!'. Ook gemeenten als Tilburg, Deventer, Hilversum, Den Haag en Eindhoven investeren in kinderwerk. En door de alsmaar stijgende kosten van de jeugdzorg krijgen steeds meer gemeenten belangstelling voor preventie en afschaling. Deze gemeenten hechten belang aan vroegsignalering, aan problemen voorkomen of snel en dicht bij huis aanpakken en kinderwerkers die vooral talenten en mogelijkheden zien en niet door een probleembril naar kinderen kijken.

Kinderwerk De Schoor in Almere: normaliseren en compenseren

'Je ziet kinderwerkers met kinderen spelen; dat lijkt simpel, maar daar zitten sociale en pedagogische gedachten onder,' zegt directeur-bestuurder *Gerard Boekhoff*. 'De uitdaging is om kinderwerk goed te verkopen. In Almere wordt het belang van het kinderwerk onderkend. Wij hebben 36 kinderwerkers. Ik zou er nog wel meer willen.'

'Ik ben er trots op dat het kinderwerk steeds meer wordt gezien door partners in de stad, zoals de GGD, de JGZ en het passend onderwijs,' zegt teamleider Kinderwerk *Els Spraakman*. 'Wij zijn geen hulpverleners, maar verlenen wel hulp, vooral aan kwetsbare kinderen. Samen met andere partners zorgen wij ervoor dat kinderen niet in de jeugdzorg komen. Ik heb de indruk dat dit steeds vaker wordt gezien.'

'Een mooi voorbeeld van de preventieve functie van het kinderwerk zijn onze dagarrangementen in de vorm van huiskamers in de buurt, waar kinderen na schooltijd activiteiten krijgen aangeboden,' zegt manager Jeugd *Erna Driessen*. 'Tegelijkertijd blijven zij daar gewoon kind. Normaliseren en compenseren, maar niet problematiseren. Dat is de kern van ons vak. De grote uitdaging ligt in de ontwikkeling van integrale kindcentra, in samenwerking van kinderopvang met kinderwerk en jeugdzorg.'

'Ik ben al jaren lang "fan" van De Schoor,' zegt *Anita Gelmers*, adjunct-directeur Passend Onderwijs Almere. 'Ik sluit me aan bij de wens tot normaliseren.' Passend Onderwijs Almere is een samenwerkingsverband dat er voor zorgt dat alle jeugdigen in Almere van 2 tot 23 jaar een passende plek in het onderwijs krijgen. Liefst in reguliere scholen, waar nodig met begeleiding. Of in het speciaal onderwijs. 'Mijn uitdaging ligt in het verbinden van onze orthopedagogen met het welzijnswerk van De Schoor en informele hulp van organisaties als Humanitas.'

Normaliseren en socialiseren in de leefomgeving

'Jeugdwerkers zijn de beste buurtwerkers,' betoogt *Hans van Ewijk*, em. hoogleraar Sociaal werk aan de Universiteit Humanistiek in Utrecht. 'Ze komen overal makkelijker binnen en durven ook meer dan bijvoorbeeld maatschappelijk werkers of jeugdzorgwerkers. Zij kennen de buurt beter dan de meeste leden van wijkteams. Die connectie met de buurten is een grote meerwaarde en biedt de beste aanknopingspunten om met samenwerkingspartners tot oplossingen te komen.'

De samenleving is de afgelopen decennia steeds complexer geworden. Bovendien worden aan inwoners steeds hogere eisen gesteld op school, op het werk, door de overheid en door allerlei

maatschappelijke organisaties. Voor veel mensen is de wereld te ingewikkeld geworden. Zij hebben problemen met allerlei instanties, vinden dat zij van loket naar loket worden gestuurd. Van Ewijk wijst erop dat veel kinderen en volwassenen last hebben van een kwetsbaarheid, zoals een mentale of verstandelijke kwetsbaarheid. Hij benadrukt dat veel mensen met een kwetsbaarheid 'stevig in het leven staan'. Sommige jeugdigen met een kwetsbaarheid hebben gespecialiseerde zorg nodig, maar bij velen werkt dat volgens Van Ewijk niet. De jeugdzorg haalt kinderen uit hun sociale omgeving. Van Ewijk is ervan overtuigd dat deze kinderen meer gebaat zijn met hulp en ondersteuning door kinderwerkers, eventueel ook maatschappelijk werkers, die gezinnen in hun dagelijkse leefomgeving kunnen ondersteunen en begeleiden. Op die manier 'normaliseren' zij problematiek. Zij leren kinderen en ouders met stoornissen of beperkingen omgaan. 'Socialiseren' noemt Van Ewijk dat.

R-Newt Kids in Tilburg

Voor het kinderwerk heeft ContourdeTwern in Tilburg R-Newt Kids ontwikkeld voor 'krachtige ouders en krachtige kids'. Met als motto: betrokken, bekwaam, beschikbaar en bevlogen. R-Newt Kids-medewerkers zijn present waar gezinnen zijn: thuis, op school, op straat. Samen met partners in de wijk zetten zij in op talentontwikkeling en maatwerk. Dankzij haar duidelijke methodiek wordt R-Newt Kids door de gemeente en samenwerkingspartners gezien 'als een partner die meedenkt over wat kinderen nodig hebben en kinderen ondersteunt,' verduidelijkt Gon Mevis, bestuurder van CountourdeTwern. 'Een voorbeeld: samen met de GGD werken we aan preventie. Consultatiebureaus zien alle kinderen. Met lichte signalen wordt al iets gedaan. Zo was er bijvoorbeeld een gezin waar de ouders de Nederlandse taal niet goed spraken, waar geen inkomen uit arbeid was. Met de oudste zoon ging het niet goed en met de jongste kon het ook verkeerd gaan. Op dat gezin zijn kinderwerk en Home-Start ingezet. Een ander voorbeeld. In het basisonderwijs is een lerarentekort. Dan worden kinderen naar huis gestuurd. In zes scholen gaan kinderwerkers van ons aan de slag met kinderen die anders naar huis gestuurd zouden worden. Daar geven ze een soort burgerschapsprogramma's met veel dialoog. De reacties zijn heel positief. Het is interessant om met het kinderwerk het onderwijs binnen te komen.'

Preventief kinderwerk: vroeg signaleren en vroeg doen!

- Goed preventief kinderwerk is in de eerste plaats gericht op vroegtijdig signaleren en vroegtijdig aanpakken. En op talentontwikkeling, gedragsbeïnvloeding en normaliseren in plaats van problematiseren. Met samenwerkingspartners als het maatschappelijk werk, jongerenwerk, gezondheidsvoorlichters, het (speciaal) onderwijs, sociaal wijkteams, sportverenigingen en 'oermoeders en oervaders' uit de buurt werken zij op basis van een gedeelde pedagogische visie, waarin meedoen aan de samenleving en vroegtijdig signaleren en aanpakken centraal staan.
- Kinderwerkers stimuleren de eigen kracht van kinderen en hun ouders, opdat zij kunnen meedoen aan de samenleving. Op die manier dragen zij bij aan de leefbaarheid en aan het voorkómen van problemen in buurten. Zij verzorgen groepsactiviteiten, maar kunnen kinderen en ouders die dat nodig hebben ook individuele aandacht geven. Zowel in groepsactiviteiten als in individuele contacten kunnen kinderwerkers het gedrag van kinderen beïnvloeden, hun sociale vaardigheden versterken, hun weerbaarheid vergroten. Ook kunnen zij – waar nodig met maatschappelijk werkers of professionals uit de jeugdhulp of de GGZ – in de leefomgeving van het kind problemen aanpakken.
- Maïke Kooijmans is ervan overtuigd: 'Kleine zorgvragen kun je verwelzijn'. Kinderen met stoornissen als adhd of autisme hebben meer baat bij begeleiding in hun leefomgeving dan bij behandeling door jeugdzorgprofessionals. Waar nodig kunnen zij samen met maatschappelijk werkers of sociaal werkers gezinnen in hun dagelijkse leefomgeving ondersteunen en begeleiden.

- Vaak kunnen kinderwerkers kleine zorgvragen samen met de ouders oplossen. Daarbij kan het gaan om het leren omgaan met een stoornis of beperking. Of het aanleren van sociale vaardigheden. Of samen een weg vinden in een samenleving die voor veel ouders te complex wordt.
- Kinderwerk biedt maatwerk en verschilt per gemeente, afhankelijk van noden in een buurt, van het lokale jeugdbeleid, instellingsbeleid en de omvang van de betreffende organisatie.
- Goede kinderwerkers maken de effecten van hun werk zichtbaar. Waar mogelijk met cijfers en anders met overtuigende ervaringsverhalen.

Kinderwerk Versa Hilversum: talentontwikkeling, preventieve steun en gezondheid

De Kinderwerkersdag “Kinderwerk: Een eigen verhaal” vond in 2018 plaats bij Versa Welzijn in Hilversum. Die dag kregen twee wethouders een brochure overhandigd waarin de nieuwe methodiek voor het kinderwerk van Versa is beschreven, getiteld: “Samen opgroeien en opvoeden: Kinderwerk, een verhaal apart”. Deze methodiek gaat uit van drie kernwaarden: werken aan talentontwikkeling, preventieve steun en gezond groot worden. Elk van deze kernwaarden is gekoppeld aan activiteiten vanuit drie verschillende invalshoeken: kind, gezin en leefomgeving. Ouders worden intensief bij het kinderwerk betrokken en nemen deel aan activiteiten. Versa Welzijn heeft een doorlopende lijn van peuterwerk, kinderwerk en jongerenwerk.

Aan de slag

Bestuurders en beleidsmakers staan voor de uitdaging om het sociaal werk met kinderen in het lokale jeugdbeleid serieus te nemen, opdat kinderen optimale kansen krijgen en duurdere zorg voorkomen wordt.

Hebt u vragen of suggesties?

Neem dan contact op met Kees Neefjes, beleidssecretaris van Verdiwel via keesneefjes@verdiwel.nl

Deze position paper kwam tot stand met medewerking van:

1. Klaas Blaak	kinderwerker/coördinator Stichting Netwerk Hoorn
2. Gerard Boekhoff	directeur-bestuurder De Schoor, Almere
3. Greet Bouman	directeur-bestuurder Stimenz Apeldoorn, voorzitter Verdiwel ten tijde van de bijeenkomst van de Denktank Preventief Kinderwerk
4. Erna Driessen	manager Jeugd, De Schoor, Almere
5. Jeanette Doornenbal	lector Jeugd, Educatie en Samenleving Hanzehogeschool Groningen
6. Hans van Ewijk	em. hoogleraar Sociaal werk, Universiteit Humanistiek
7. Anita Gelmers	adjunct-directeur Passend Onderwijs Almere
8. Niko de Groot	adviseur/coördinator BVjong
9. Froukje Hajer	Kind, spel en ruimte, adviseur jeugdbeleid en kinderrechten, Ruimte voor de jeugd, Child in the City, adviseur BVjong
10. Mirjam van Klink	Kinderwerkwinkel, Toren van Klinker
11. Gon Mevis	bestuurder CountourdeTwern in Tilburg
12. Ineke Moerman	Moerman Gezondheids-Zorg BV
13. Kees Neefjes	beleidssecretaris Verdiwel
14. Ernst Radius	senior adviseur Sociaal Werk Nederland

15. Shailesh Ramnath	Voor welzijn, Den Haag, kandidaat sociaal werker 2018
16. Christine Schenkel	kinderwerker/jongerenwerker Versa Welzijn Hilversum
17. Els Spraakman	teamleider Kinderwerk en regisseur Brede School Stedenwijk, De Schoor Almere
18. Lex Staal	directeur Sociaal Werk Nederland
19. Sofie Vriends	directeur-bestuurder Haarlem Effect, voorheen directielid NJi
20. Maike Kooijmans	Lector Opvoeden voor de Toekomst, Fontys Hogeschool Pedagogiek

Bijlage 1

Kenmerken van goed preventief kinderwerk

Preventief kinderwerk kan worden uitgevoerd op verschillende manieren en met uiteenlopende methodieken. Tijdens de eerste bijeenkomst van de Denktank zijn allerlei kenmerken van goed preventief kinderwerk naar voren gebracht. Hieronder volgen ze op een rij.

- Kinderwerk moet je verbinden met onderwijs en kinderopvang om samen een positief opgroei- en opvoedklimaat te realiseren in buurten, wijken en dorpen. Zeker daar waar het opgroeien en opvoeden onder druk staat.
- Werk samen met je partners vanuit een gedeelde pedagogische visie en koppel die aan grote maatschappelijke vraagstukken als polarisatie, armoede, digitalisering en normalisering.
- Kinderwerkers zijn duizendpoten en multi-talenten. Als we onszelf en de resultaten van ons werk zichtbaarder kunnen maken, versterken we de positie van het kinderwerk. En kunnen we voor meer kinderen preventief werken, talenten van kinderen laten bloeien en problemen rond opgroeien en opvoeden vroegtijdig signaleren en aanpakken. Juist nu er overall overschrijdingen van de budgetten voor jeugdzorg zijn, moeten we de preventieve kracht van het kinderwerk overtuigend laten zien.
- Goed preventief kinderwerk is integraal, zodat het de context van kind en ouders beter begrijpt en adequaat aansluit op de behoeften en mogelijkheden van het kind.
- Activiteiten van het kinderwerk blijven niet beperkt tot buurtcentra: kinderwerkers gaan daarmee naar buiten, naar de buurten, naar de scholen.
- Verwerf een stevige positie als onmisbare schakel binnen de structuur voor het aanpakken en voorkómen van onderwijsachterstanden.
- Zoek oermoeders en -vaders in de wijk die ondersteuning kunnen geven in kwetsbare gezinnen.
- Kinderwerk heeft ook een toegevoegde waarde in de gezondheidsvoorlichting.
- Kinderwerkers krijgen snel een vertrouwensband met kinderen.
- Als je als kinderwerker niet wordt uitgenodigd bij belangrijke overleggen, zorg dan zelf dat je aan kunt schuiven.
- Kinderwerkers zijn aanwezig bij belangrijke gebeurtenissen in de buurt, zoals voetbaltoernooien en schoolmusicals, zodat kinderen en ouders je kennen, vertrouwen en op je afstappen bij problemen.
- Als kinderwerker heb je vaak een sterke band met het gezin.
- Als er overlast of een ander probleem met kinderen in een buurt is, inventariseer dan het probleem. Maak een lijstje met namen van kinderen die zorgelijk gedrag vertonen. Ga met de ouders in gesprek en zoek samen naar oplossingen.
- Jeugdwerk kan niet zonder kinderwerk. Kinderwerkers komen veel kwetsbare kinderen tegen. Zij kunnen vroegtijdig ingrijpen. Als dat niet gebeurt, komen jongerenwerkers deze kinderen later tegen en dan zijn de problemen vaak groter. Als kinderwerk vroegtijdig had kunnen ingrijpen, was in veel gevallen geen dure zorg nodig geweest.
- Als kinderwerk – mede door verschillende benamingen – te onzichtbaar blijft, krijgt het niet de credits die het verdient.
- Kinderwerkers vinden allerlei partners in de wijk, zoals het onderwijs, de bibliotheek, sportverenigingen, de kinderopvang en de wijkagent. Jeugdartsen, wijkverpleegkundigen, schoolmaatschappelijk werkers en jeugdzorgprofessionals gaan nu ook de wijk in. Dan moet je oppassen dat je geen onderlinge concurrentie krijgt.
- Jeugdzorg wil in de buurten zijn, maar toch vooral om daar kinderen uit te pikken die extra zorg nodig hebben. Specialisten uit de tweede lijn moeten niet allemaal “eerste lijntje” gaan spelen en het kinderwerk beschouwen als middel om toegang tot de buurt te krijgen.

Verskillende expertises in buurten moeten met elkaar verbonden worden. Kinderwerk en onderwijs moeten de hoofdrolspelers zijn.

- Als organisatie voor sociaal werk moet je zorgen dat je een plek krijgt in de gemeente en aansluiten bij de belevingswereld van lokale bestuurders. Je kunt je profileren als sociale stadsontwikkelaars. Denk bij de ontwikkeling van nieuwe wijken mee over sociale ontwikkelingen. Ambtenaren vinden dat belangrijk.
- De term preventie is sleets. Beter is 'vroeg signaleren en vroeg doen'. Maak duidelijk dat wij de wijken goed kennen, dat wij problemen vroegtijdig onderkennen en met interventies komen voor het echt mis gaat. Naar dat verhaal luisteren ze beter dan naar een verhaal over preventie. Alles is preventie. Voor wethouders met een scoop van vier jaar spreekt die term niet aan.
- Het onderwijs wil iets extra's doen voor kinderen die dat nodig hebben, maar komt daar niet aan toe. Je moet het onderwijs verleiden het samen met het sociaal werk te doen. Dat is een moeizaam proces, maar er is geen alternatief voor.
- Of het nu ouderencoaches zijn of vrijwilligers van Home-Start, het gaat erom dat je sociaal werkers en vrijwilligers hebt die oplossingen zoeken voor problemen in het dagelijks leven.
- Het concept Positieve Gezondheid is een goede onderlegger voor sociaal werk in het algemeen en kinderwerk in het bijzonder. Ruim de helft van de Nederlandse gemeenten gebruikt dit concept als basis voor hun sociaal beleid. Kinderwerk kan daar goed op aansluiten. Aan Positieve Gezondheid liggen zes thema's ten grondslag: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Indicatoren bij het thema meedoen zijn: sociale contacten, serieus genomen worden, samen leuke dingen doen, steun van anderen krijgen, erbij horen, zinvolle dingen doen en ten slotte interesse hebben voor de samenleving.
- Brede Scholen willen vaak graag samenwerken met het kinderwerk. Als scholen zwak worden, gaan ze zich vaak meer richten op rekenen en taal. Dan kan het kinderwerk aangeven wat zij aan de Brede School kan bijdragen.
- Er zijn verschillende soorten kwetsbaarheid, zoals verstandelijke, mentale fysieke en sociale kwetsbaarheid. In dat laatste geval functioneert de omgeving van het kind niet goed. Maar kwetsbare kinderen kunnen ook sterk zijn, meedoen en presteren. Met een kwetsbaarheid kun je stevig in het leven staan.

Bijlage 2

‘Hoeveel kinderwerkers zijn er in uw organisatie?’

Uitkomsten quickscan

Via een quickscan is deze vraag voorgelegd aan alle leden van Sociaal Werk Nederland. Wat bleek? Jongerenwerkers vormen een duidelijke beroepsgroep, maar kinderwerkers niet.

Sociaal werkers die met kinderen werken, doen dat namelijk onder uiteenlopende benamingen, zoals ‘kinderopbouwwerker’, of sociaal makelaar voor kinderen. En er zijn ook jongerenwerkers en maatschappelijk werkers die met kinderen werken. En er zijn sociaal werkers die ondersteuning bieden aan vrijwilligersorganisaties die activiteiten voor kinderen uitvoeren.

Door deze enorme variëteit is het onmogelijk om aan te geven hoeveel sociaal werkers met kinderen werken.

Op de quickscan kwamen 71 reacties van bestuurders van sociaalwerkorganisaties.

Wat in deze peiling opvalt is:

- Meerdere bestuurders benadrukken dat het niet alleen om kinderen gaat, maar ook om ouders en andere opvoeders. Zij werken ‘holistisch, systeemgericht’. Aan het stimuleren van ontwikkeling enerzijds en het uitvoeren van preventieve evidence based programma’s anderzijds. Vanuit dit perspectief wordt de term ‘kinderwerk’ een ‘ongelukkige term’ gevonden.
- Er zijn gemeenten die fors investeren in sociaal werk voor kinderen en gemeenten die dat niet of nauwelijks doen. Zo heeft de Hefgroep in Rotterdam ongeveer 350 peuterleidsters, schoolmaatschappelijk werkers en jongerenwerkers die met kinderen werken. Meerdere bestuurders uit andere gemeenten zeiden dat het kinderwerk in hun werkgebied geheel of bijna geheel is wegbezuinigd.
- Er zijn organisaties waar kinderwerk is wegbezuinigd, maar die toch proberen iets voor deze doelgroep te betekenen. ‘Projectmatig pakken we wel eens activiteiten op voor kinderen, die dan door stagiaires worden uitgevoerd.’ Er zijn ook organisaties die vanuit het opbouwwerk ‘de focus op kinderen in een wijk’ leggen. ‘Hieruit ontstaan ook activiteiten voor kinderen.’
- Ook samenwerking met IKC’s en sociaal wijkteams zien we in meerdere reacties terug.
- Meerdere bestuurders zijn overtuigd van de preventieve functie van sociaal werk voor kinderen: ‘Binnen de pedagogische driehoek (kind-school-ouder) verdient deze doelgroep extra aandacht.’ ‘Onderschat wordt hoe belangrijk kinderwerk is.’

Bestuurders onderstrepen het belang van kinderwerk:

- ‘Meer oog hebben voor kinderen en tijdig ambulante zorg inzetten, kan veel problematiek en dure zorg voorkomen.’
- ‘Mooi dat kinderwerk weer onder de aandacht komt. Dat is de basis van preventie.’
- ‘Onmisbaar in de zorgketen.’
- ‘Kinderwerk is de preventie tegen lastige jongeren. Tussen VVE en jongerenwerk zit een gat waardoor je de kinderen en hun familie uit het oog verliest en belangrijke informatie over de ontwikkeling van een kind verloren gaat.’
- ‘Sterk jongerenwerk begint bij sterk kinderwerk!’

Bijlage 3

Buurtwerkers, bredeschoolcoördinatoren, speeltuinwerkers, pedagogisch medewerkers, kinderopbouwwerkers en combinatiefunctionarissen en 'sociaal makelaars' zijn verschillende namen voor professionals in het kinderwerk. Gemeenten zijn belangrijke opdrachtgevers.

Kinderwerkers vervullen de volgende **10 taken** in het kader van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind:

10 taken van het kinderwerk

1 Samen opvoeden

Alle kinderen hebben recht op zorg en liefde

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen en tieners met respect met elkaar leren omgaan en zich leren houden aan afspraken;
- ouders ergens terecht kunnen met vragen over de opvoeding en voor extra aandacht als hun kind dat nodig heeft;
- er een speciaal vangnet voor kinderen aanwezig is naast school, thuis en de BSO, van waaruit zonnig contact gelegd kan worden met gespecialiseerde hulpverlening.

2 Talentontwikkeling

Kinderen hebben recht op scholing en vorming en deelname aan culturele activiteiten

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen nieuwe ervaringen opdoen en leren;
- kinderen kennismaken met onderwerpen, technieken en werelden die niet binnen hun directe bereik liggen en spelenderwijs de wereld ontdekken;
- kinderen hun talenten ontwikkelen tijdens laagdrempelige en aansprekende activiteiten waarbij ze ruimte krijgen om zelf dingen te ontdekken en eigen keuzes te maken.

3 Signalering en preventie

Waar nodig hebben kinderen recht op extra aandacht en zorg

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen die opgroeien in armoede of in een achterstandssituatie meedoen met anderen en hun weerbaarheid vergroten;
- geweld in de opvoeding wordt voorkomen en bestreden;
- kindermishandeling wordt gesignaleerd en aangepakt;
- kinderen in hun directe leefomgeving met problemen ergens terecht kunnen voordat zij op de jeugdzorg aangewezen zijn.

4 Gezondheid

Ieder kind heeft recht op een gezonde ontwikkeling

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen spelenderwijs kennismaken met het belang van gezonde voeding en leefstijl;
- kinderen meer plezier krijgen in en vervolgens meer deelnemen aan spel- en sportactiviteiten;
- het benutten van de natuurlijke, groene leefomgeving voor ouders en kinderen vanzelfsprekender wordt.

5 Meedoen

Ieder kind heeft recht op vrije tijd en op deelname aan culturele en recreatieve activiteiten

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen in hun vrije tijd zelf kiezen wat ze willen doen en hun grenzen verkennen, waardoor ze plezier hebben en positieve ervaringen opdoen;
- alle kinderen welkom zijn bij alle vormen van binnen en buiten spelen en er een vrije tijdsaanbod is als ouders daar niet zelf voor kunnen zorgen;
- de speelomgeving en de georganiseerde activiteiten aantrekkelijk, uitdagend, laagdrempelig en veilig zijn en aansluiten bij de leefwereld en belangstelling van kinderen.

6 Participatie en burgerschap

Kinderen hebben recht op een eigen mening en op participatie

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen eigen verantwoordelijkheid leren dragen en een actieve inbreng hebben bij het kiezen van activiteiten en de uitwerking daarvan;
- de omgeving meer open gaat staan voor de mening van kinderen en die serieus neemt;
- kinderen 'maatschappelijke oefenruimte' krijgen in het echte leven, zodat ze oefenen in actief burgerschap.

7 Kinderen zijn medeburgers

Kinderen hebben recht op informatie

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- de vragen van kinderen serieus genomen worden en beantwoord worden;
- kinderen geïnformeerd worden over en betrokken worden bij zaken die hen aangaan;
- kinderen zonnig naar de Kindertelefoon en andere relevante organisaties en websites worden verwezen.

8 Ontmoeting en sociale cohesie

Kinderen mogen zelf kiezen voor een vereniging

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen elkaar ontmoeten en kennis maken met kinderen met andere achtergronden en culturen;
- kinderen in hun woonomgeving zelf kunnen kiezen uit een vrijetijdsaanbod dat hen aanspreekt, zonder dat er een tweedeling ontstaat in de voorzieningen;
- het aanbod en de voorzieningen aansluiten bij de leefwereld van kinderen met verschillende achtergronden en culturen.

9 Duurzame intergenerationale relaties

Kinderen hebben recht op te groeien in een zorgzame samenleving

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- duurzame relaties tussen jong en oud in de buurt ontstaan;
- buurtbewoners zich inzetten voor de opvoeding van kinderen;
- scholen en organisaties hun werk beter op elkaar afstemmen om de pedagogische kwaliteit van hun werk te optimaliseren.

10 Spelen

Alle kinderen hebben recht op vrije ruimte om te spelen

Kinderwerkers zorgen ervoor dat:

- kinderen veilig en uitdagend kunnen buitenspelen, ook in buurten met weinig speelgelegenheden;
- ouders en andere buurtbewoners het belang van buiten spelen erkennen;
- de georganiseerde en ongeorganiseerde speelmogelijkheden in de buurt verbeteren, binnen en buiten.